

Kyrkporten

Nr 3 2023

• • Algutstorp, Lena, Hol, Asklanda och Närunga församlingar och EFS Vårgårda • • •

Jenny har siktet på det folkliga psalmarvet

Dags för årets Musik i sommarkväll
Det händer i sommar

När psalmen får nygammalt liv

Vad händer med en psalmtext när den sjungs i en ny melodi? Kanske öppnar den också för nya vidder i texten?

När det är dags för sommarens Ornunga-stämma har psalmen en självklar plats i folkmusiken.

800 psalmer. Så mycket innehåller den nuvarande psalmboken som togs i bruk 1986 och som används varje vecka, hela året, inom Svenska kyrkan.

– Det är verkligen en sång- och musikskatt! Vilken rikedom. Här kan vi hitta texter och melodier som passar i livets alla skeden. Vare sig det handlar om glädje eller sorg, lovsång eller klagan, konstaterar Anna Holmberg, kantor i Vårgårda pastorat.

Bland alla dessa psalmer är vissa av modernt datum, andra är folkliga koraler och ytterligare andra bygger på medeltida melodier. Inom folkmusiken spelas ibland psalmer – men långt ifrån alla låter som vi är vana vid att de ska låta.

– I olika regioner, byar och församlingar sjöng man många av de vanliga psalmerna på skilda melodier eller varianter. De särpräglades från plats till plats, ibland av en försångare som ledde församlingssången med sina egna krusiduller eller dragningar i tonerna, säger riksspelmannen Jenny Gustafsson, frilansmusiker och projektledare för Ornungastämman.

När kyrkogrlarna tog plats i de svenska kyrkorna blev psalmsången mer likriktad. Innan dess hade det ofta varit kyrkans klockare som var försångare. Denne var inte sällan även spelman och det var

naturligt att folkmusiken och psalmerna berikade varandra. Den signade dag, I denna ljuva sommartid och Den blomstertid nu kommer är exempel på psalmer som det finns folkliga varianter av.

– När man besöker Ornungastämman, och går på konsert med folkliga koraler, får man en musikalisk upplevelse; vackra melodier med stor betydelse och som människor under lång tid sjungit med djup erfarenhet. De folkliga koralerna kan man också få höra vid buskspelen, när spelmän jamar tillsammans, och som inslag i andra konserter. De är en viktig del i hela folkmusikrepertoaren, berättar frilansmusikern Emma Johansson som har en konstnärlig mester i svensk folkmusik.

En upptecknad variant av I denna ljuva sommartid stammar från Nils Bengtsson i skaraborgska Flakeberg.

– Den har fått så stor spridning att allt fler kan den, så att den kan sjungas tillsammans. För många är sommaren en start på att äntligen få börja sjunga varianter av sommarkoralerna, säger Emma Johansson.

Svenska kyrkan är en av flera bidragsgivare till stämman och projektet Från psalmsång till folkliga koraler, som drogs igång förra året, får i år en fortsättning. 2022 bjöds psalmerna i välkänd, nutida tappning i Ornunga nya kyrka, därefter fortsatte konserten med en promenad ned till Ornunga gamla kyrka där samma psalmer sjöngs i folkliga varianter som någon gång tecknats ned och på så vis bevarats för eftervärlden.

– När psalmer, som har samma text, kläs i olika melodier kan det liksom slå an på olika strängar. Man kan upptäcka en psalm på nytt. Texten träder fram på ett annat vis med hjälp av en annan melodi, menar Anna Holmberg.

– Ja, även om budskapet är detsamma kan de olika melodierna lyfta texten på olika sätt, fortsätter Jenny Gustafsson.

Många folkliga koraler har bevarats genom notsamlingar och uppteckningar. I år kommer Från psalmsång till folkliga koraler att innehålla flera av de koraler som kommer från det numera välkända Gammalsvenskby i Ukraina. Där har både musik och språk levt kvar i ålderdomliga varianter. Dessa koraler kom att upptecknas i Jönköping i samband med att många Gammalsvenskbybor evakuerades 1929.

– Det är ett fantastiskt musikaliskt material som jag ser fram emot att höra på konsert, utbrister Jenny Gustafsson.

Upprinnelsen till Ornungastämman är att hon ville skapa ett projekt på hemmaplan, som byggde på det lokala kulturarvet och som kunde bidra till återväxt bland unga spelmän.

– När jag lärde känna personer från Svältornas fornminnesförening så var Ornunga ett självklart val. Musiken härifrån spelas i spelmanskretsar runt om landet. Jag har spelat Ornungalåtar sedan jag var liten.

Anledningen att traktens musik lever kvar, precis som många av koralerna, är att den så kallade Folkmusikkommissionen reste runt och upptecknade den gamla musikskatten. Till Nordgården och Ornunga-spelmannen Johan Albert Pet-

tersson kom de 1929. I samarbete med Västergötlands spelmansförbund har den aktiva Svältornas hembygdsförening fått Ornungastämman att växa och lockar nu folk från både när och fjärran.

– Min grundidé för stämman är att den ska vara en mötesplats musicerande för ungdomar, professionella musiker, amatörmusiker och allmänhet. Tillsammans skapar vi en smältdegel. Det är lustfyllt och stort.

**TEXT: ANNA HAGNELL
BILD: TINA AXELSSON**

Folkliga koraler

Folkliga koraler är en typ av äldre melodier till psalmer, som uppstått och omformats på olika håll i landet. Dessa försvann i stort sett ur kyrkans gudstjänster under 1800-talet, i samband med orglarnas intåg. Innan dess var det klockaren, eller någon annan duktig sångare, som hade som uppgift att leda sången genom att vara försångare.

Ornungastämman

Buskspel och dans, konserter och workshops – programmet är digert när Ornungastämman arrangeras den 11–13 augusti. Stämman bjuder in musiker på alla nivåer i sitt spelande, från proffs till nybörjare, men förstås också en publik som vill lyssna, delta eller lära nytt. Stämman har byggts upp kring den låtskatt som finns efter spelmannen Johan Albert Pettersson, Nordgården, Ornunga.

Vilken är din favoritpsalm?

Vi vill veta vilken din favoritpsalm är! Skriv till oss och berätta vilken psalm som du har valt och varför.

Onsdag den 20 september kl. 19.00 har vi konsert i Kullings-Skövde kyrka
med psalmssångskväll med alla favoriter.

Skicka in din favoritpsalm till organist Emma Jenderman på emma.jenderman@svenskakyrkan.se senast den 13 september.

Välkommen!